

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese la facare dóue septemani odata, Samba'ta. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele e. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Circulariulu Episcopescu

pentru conchiamarea sinodului diecesei gr.-orient. din Transilvania pe anul. 1864. Nr. Cons. 105 1864.

Adunarea nóstra bisericéscá din anulu 1860 §. 12 alu protocolului seu m'a insarcinatu pre mipe, cá la intemplarea aceea nenorocósa, candu n'ar' urmá neci o' resolutiune mai inalta in obiectulu rostanurarei vechiei nóstre mitropolii pana la serbatórea Santului Georgiu 1861, dupa carea ar' trebui se urméze convocarea unui sinodu, atunci eu in intielesulu canóneloru, ce preseriu tienerea sinódeloru anuali, se conchiemú sinodulu diecesanu pe 8. Maiu 1861; si de si prea bucurosu am urmatu eu acestei insarcinari, ca-ci am si fostu convocatú sinodulu cestiunatu pe 8. Maiu 1861 prin cerculariulu meu din 28. Martiu 1861 Nr. Cons. 310, dar' apoi curendu dupa aceea am fostu silitu a revocá tienerea acelu sinodu prin cerculariulu meu din 18. Aprile 1861 Nr. Cons. 415, in care am espusu si causele amenarei aceluia-si sinodu, inse totu-deodata am si promisú serbatoresce, ca fara amenare voiu conchiamá sinodulu, cumu voiu gasí unu tempu mai oportunu.

Afandu acumú tempulu oportunu, si totu-deodata si necesitatea imperativa pentru tienerea unui sinodu spre organisarea trebiloru nóstre bisericesci, **scolare** si

fundationale; si spre a reportá unei adunari bisericesci cele intemplete in caus'a restaurarei mitropoliei nóstre, nu intardiu a escrie, sinodu pe Duminec'a a 3 a Santeloru Paresimi, ce cade in 22. Martiu in anulu acest'a, si a poffí pre parintii protopopi, cá pe bas'a §. 11 din protocolulu sinodului anului 1860, si a acclusului lui sub lit. P. (pag. 63 si 126 - 132 din acelu protocolu) se intocmésca cele necesarii spre alegerea deputatiloru. — Membrii sinodului, cari potrivitú statutului provisoriu despre sinodu sub lit. a, b, c si d, nu se alegu, ci se conchiama directu, aceea voru priimi dela mine harti'a invitatória.

Inca mai renduescu, cá in tóte besericele nóstre eparchiale in Duminec'a a trei'a in 22. Martiu se se tiena chiamarea Duchului Santu, ér' Duminec'a a patri'a in 29. Martiu multumit'a au docsologi'a mare dupa tipiculu din liturgieriu, séu dupa randuie'l'a mea, ce am publicatu cu privilegiulu nostru din anulu 1850.

Din siedinti'a consistoriala tienuta la Sabiu in 20. Fauru 1864 de totu binele voitoriu archieren.

Andreiú barone de Siagun'a, m. p.
episcopu.

Din articululu nostru antaiu alu Nrului 1. din anulu acest'a, cititorii nostri au pututu vedé ca noi amú nádáitu séu presemtitu sinóde si mai multe altele pe anulu 1864. De atunci pana acum nu e multu si vedemu, ca un'a din

cele presupuse si asteptate se apropia de realizare; cercularulu de mai susu este dovéd'a pripaita. Ori-cine va vedé acelu cercularu reprodustu si in foiti'a ast'a, va scí ca acést'a s'a facutu numai pentru partea scolara a insemnatatii sale, pentru-ca diarulu nostru n'are d'a face cu cele biseribesci. Avemu in sa totu temeiu d'a pune p' acelu cerculariu unu mare pondu din privinti'a scolara. Vorbele Archipastorului, prin care arata problem'a acelui sinodu: „Organisarea trebiloru nóstre bisericesci, scolare si fundationale“ arata de ajunsu insemnatatea acelui sinodu si ne face a sperá dela elu fórte multu pentru scóla. Audímu ca d-lu Episcopu voiesce in asta privire a face sinodulu propunerile cele mai salutarie si mai corespundietóre timpului, intre altele consiliu scolaru din 2 parti mireni si 1 parte preoti etc. Speramu ca ce audímu se va si adeverí. De alta parte vedemu intre membrii mireni ai sinodulu fitoru, de cari damu cu socotéla ca voru esí, unu doru ferbinte de a atinge si a apará in sinodu caus'a scolara. Dea cerulu, cá sinodulu acést'a se-si implinésca cu scumpetate chiamarea sa „organisatórie“ asiá precum sunt astadi asceptarile! Atunci urmarile lui binecuventatóre se voru cunósce nunumai in acea diecesa, ci consecuintiele ce le va aduce elu voru avé o iniuriere in tóte partile Romanimeii austriace. Si noi suntemu mai multu cá convinsi, ca sinodulu va folosí pusetiunea favorabile si momentulu bunu, pe care i l'a sciutu alege si procurá capulu diecesei, cá se multiamésca odata deplinu atate trebuintie si se implinésca atate lipse ce avemu.

V. R.

Invetiarea computului in scól'a populara.

(Continuare)

Maxsim'a a trei'a: Invetiarea computului are a fi practica in tóte gradele si are de a avé de scopu numai practic'a.

Viéti'a in privinti'a computului dá omului numai probleme de acele, dela a caroru deslegare grabnica, sigura si adeverata se conditionéza folosulu séu nefolosulu lui. Prin urmare daca invetiarea computului are se fia practica, atunci elevului trebuie a se dá numai probleme din viéti'a practica, in care scolarulu se se deprinda pana candu va capeté o desteritate de ajunsu. Asiá dara nu e nice de cum de neinsemnatate, ca ce probleme se dau scóloru in scóla si cum procede docintele in resolvarea loru. Avemu dara a vorbi mai specialu si a intrebá:

1. Ce insusire trebe se áiba problemele de calculare, care se dau scolariloru spre resolvare in scól'a populara?

1. Atatu problemele de scóla catu si cele de casa, daca e cá ele se n'aiba de scopu numai dibáci'a tehnica, trebuie a se luá totu-deun'a din viéti'a de tóte dilele si se nu fia pré straine de cerculu vederii (cunoscintii) scolarului.

Prin ast'a in sa nu vine a se intielege, ca la invetiarea computului se nu vina inainte nice o vorba, nice unu lucru, nice o relatiune, adica nimic'a, ce nu ar' scí si nu ar' cunósce scolarulu inca mai dinainte. Din contra prin acésta invetiatura trebuie se-lu ardicamu pe scolaru si se-lu capacitamu, cá incetu cu incetulu se se scie ajutá in tóte casurile, ce intimpina in viéti'a ómenii crescuti. Numai catu nu trebuie se imbracam in probleme relatiuni ce sunt tocma cu totulu straine copilului dupa etatea sa.

2. Problemele se fia totu-deun'a amesurate puterii copiiloru, ele se nu fia asiadara nice candu pré grele, dar' érasí nice candu pré usióre.

Nu toti scolarii au destula precepere de a resolvá probleme grele. Si cu tóte aceste unii docinti nu sciu cum se-si arete mai bine procopsél'a, cá prin nascocirea de probleme grele si incalcite. De aceea apoi in scólele nóstre nu vedi decatu calculatiune mecanica. Insa scopulu computului se póte ajunge tocma asiá de bine bá mai bine inca, cu numeri mici si relatiuni simple, cá prin probleme mari, grele si incurcate.

3. Problemele se fia scurte (mici), chiare si precise. Problemele pré lungi obosescu si pe scolarulu celu mai diliginte, éra cele incalcite rapescu pré multu timpu.

4. Ele se nu se dea scolarului nici odata in form'a unei dispusetiuni, deórece acestu metodu sprigine mecanismulu.

Generalmente mai avemu d'a observá aici, ca e

förte bine a îndrumá pe scolari cá in tóte gradele de computare, se formeze si ei de sine probleme. Spre acestu scopu docintele candu si candu se puna pe cate unu scolaru mai bunu a propune altuia probleme dupa preceperea lui, cá asiá unii prin altii se se deprinda. Nu puteti crede, Domniloru docinti, catu ajuta acést'a; cercati si veti vedé.

II. Care e activitatea docintelui si a scolariloru la resolvarea si socotirea problemelor?

1. Daca scolarii precepu deplinu problem'a, invetiatorulu i lasa a o resolvá in tacere pe toti; dupa o mica pauza, pe candu adica socóte ca au pututu fia-carele in capulu seu a o deslegá, i intréba si-i face mai antaiu a ridicá degetulu toti aceia, carii sciu se spuna, daca e computu mentalu, rezultatulu. Dar' nu concede nimenui se-lu spuna, pana candu nu va vedé ca toti scolarii, séu baremu partea cea mai mare a loru sunt gata a spune rezultatulu. Timpulu de meditare se fia de ajunsu. Aici are docintele buna ocaziune a cunósce pe cei mai ageri si mai preceptoru dintre scolari. Dupace mai multi scolari dau semnu ca au deslegatu problem'a, in urma, procederea in resolvare se se faca nesmintitu si in audiulu si la vederea tuturoru, daca e computu mentalu, cu gur'a, daca e computu de tabla, in scrisu pe tabl'a cea mare prin espicatiune pe largu. Cá se se véda daca dintre cei insinuati au resolvatu toti bine problem'a, docintele mai nainte de a arató prin vreunu scolaru modulu deslegarii face pe scolari se scrie toti rezultatulu pe tabliti'a loru si se o puna pe banca cu faci'a scrisa in diosu, cá se nu véda vecinii; apoi docintele merge pe rendu la toti, iá tabliti'a si se uita.

Scolarii candu resolvá o problema, au d' a-si pune totu-deun'a intrebarile: „Ce mi s'a datu aici? Ce se cere cá se afli? — Cum voiú aflá óre din acesti numeri datu pe celu cerutu? — Ce am se cautu mai antaiu? — Ce apoi? etc. —“

(Vá urmá.)

Unele trasuri din etatea tenera.

Cautandu la osebitele etati ale ómeniloru, vedemu ca dintre tóte cea mai spinósa si mai periculósa e etatea tinera, carea precum floricelele de deosebite specii in etatea loru cea mai delicata, candu se afla in cea mai deplinita pompa, si desfatéza si incanta cu mirsurele celea placute si cu brilantele sale colcri, a-

tunci se rumpu, se predéza si-su mai necrutiate. Asia e si cu tenerulu, in florea etatei sale se afla elu incungiu ratu de mai multe pasiuni cari nevalescú asupra lui cá totu atatia torenti nimiciloru in urma caror'a are de a trece prin mai multe metamorfose. Dar' in ainte de tóte vedu a fi de necese a arató aceea insusire principale, fora de care tenerulu nu póte inaintá pre calea vertutei; si acést'a e predominirea, caci fiendu in fia-care teneru isvorulu pasiuniloru, cari-lu atragu la lucrurile contrarie destinatiunei sale, inainte de a reportá invingere asupra altor'a, trebuie se se invinga pre sine, caci numai asiá, domnindu preste sine, póte pasi, invingundu contrarietatile, pre calea vertutei; esemple viue aflamu si in opurele barbatiloru celoru vechi cari au oserbatu acést'a. Asiá Senofonte in cartea de educatiune a-lui Ciru, ne arata unu esemplu frumosu in unu teneru din Media din familia nobile, cu numele Araspe, care adesea intarea inaintea lui Ciru, ca pre unu tenern plinu de simtiu nobile si iubitoriu de virtute, nice odata lu voru poté atrage vanitatile lumesci. Inse altmentrea se intemplá lucrulu, incredínduise supravigherei lui de catra Ciru regin'a de Susiana, Panthea numita, carea deveni prisionera in urma unei invingeri alui Ciru, — elu cu tempu in intr'atata si-pierdú statori'a, catu nece oficiulu seu si-lu mai potea implini de atragerea aceleia. Despre care audíndu Ciru lu chiamá in aintea sa si-lu mustra. Araspe inse cadiendu in genuchi inaintea lui, grai in urmatoriuulu tipu: „Acum vedu rege ca nu e dreptu ce amu invetiatu pana acum, ci alta filosofia trebuie se invetiú, de órece pana acuma am invetiatu ca numai unu spiritulu am, inse acuma oserbezu dóue spirite in mine, pentru ca déca asi avé unu spiritulu numai, nu asi pótti totu in acél'asi tempu si bine si reu, acést'a-mi adeveresce ca dóue spirite am, unulu carele me atrage spre bine, altulu spre reu, si candu celu bunu reese invingatoriu in contra celuialaltu, atunci simtiu ca sburandu innaintezu pre calea vertutei, candu se 'ntempla din contra, sentiu ca me cufundu in pecate, acum inse sentiu rege ca veníndumi intru ajutoriu facusi de invinse binele asupra reului.“ Din aceste dar' usioru se póte vedé ce inimicu potente are fia-care omu atragatoriu la tóte relele, care ne ncestatu se luptá in contra intieleptiunei, usioru se póte vedé si aceea, ca acést'a mai alesu pre teneru l' infestéza, si tenerulu are de a-se luptá cu elu, caruia póte se-se contra-puna numai atunci candu va scí domn; preste sine, si acést'a va póte face deca va ascultá de consiliele crescatoriloru esperti.

Acum urméza se vedemu pre rendu sadirea insu-
sîriloru celoru bune séu rele in omu din etate in etate.
Este o etate cá aceea, in care in omu nu e nece
o intieptiune, ci numai organele simtiului suntu con-
ducatoriulu lui, si acést'a e etatea copilarésca, in care
nu e lucru asiá de miratu déca mai comite vre-unu
escesu, fiendu-ca e lucru cunoscutu, ca copilulu imitéza
totu lucrulu ce-lu vede, si asiá de aici depinde déca e
bunu séu reu, adeca: candu aude si vede dela parenti si ca-
seni exemple bune, atunci capeta o educatiune buna, si
asiá devine bunu, déca inse rea, devine reu. Mai este
inca si unu tempu cá acel'a, in care intieptiunea cá óre-
care flóre se desvólta, si asiá e deschisa calea in lume
dupa placu, si acést'a e etatea tenera. In urma mai e
si unu tempu cá acel'a, in care aplicarile omului con-
trarie vertutei se mai domolesc, si incepe a domni in-
tieptiunea, inse acést'a se intempla cam tardiu, candu
omulu numai póte se repórte lucruri glorióse pre calea
vertutei, caci e scapatatu din putere; si asiá in urma
se finesce.

Inse se ne întórcemu la celea mai din ainte, si se
vedemu mai prelargu etatea tenera, candu pre dom-
nesce sensualitatea preste intieptiune. Pana candu
ori-care e in etatea copilarésca, adeca: cá copilu, se
tiene maretiu, despre altii pucinu cugeta, se mania in-
data, invide, tóte e curiosu a-le scí, numai de sene i
pasa, incungiura lucrulu, e fricosu, nestemperatu, min-
cinosu, indata ride de ori-ce lucru, indata si plange,
numai cauta la trecutu, nece cugeta despre venitoriu
ci numai presentele -lu oserbéza. In contra acestor'a
atatu parentii catu si crescatorii de tempulu se se ne-
voiésca a lucrá, de o parte pentru-cá cruditiu curendu
devine sacrificiulu acestoru patimi, de alta inse, cá in-
radacinanduse in densulu, déca le trece in etatea de june,
cu greu se potu sterpi.

Asiá trecundu unu restempu pre nesimtíte copilulu
se redica june; frumosu tempu e acest'a, inse precatu e
de frumosu si delectuosu, pre atat'a e si periculosu; ac-
cést'a e ros'a primaverei din viét'i'a sa, inse cu cati
spini e inpresurata inca se scie, de órace cu stremu-
tarea acestei etati din copilarésca in juna, multe si din
scaderile din copilaria le straplanta cu sine, apoi inca
afara de acelea cate mai incepu acuma a aparé, pre
cari inca nu le-a simtítu. Acuma e preda miiloru de
tempestati ce stau gata a-lu inundá, de cumva se arata
cú dispretiu catra pedagogii sei cu judecata sanetósa,
prin acaror'a svatu mai póte contrastá. Tare ratecesce
dar' déca se cugeta pre sine destulu de ógeru vediu-

toru, si nu vré se asculte de svatulu nimenui, tienenduse
ca scie atata catu mai multu nu are lipsa de invetiatu,
si asiá simtínduse provediutu cu tóte cualitatile rece-
rute, se simte fericitu, ce in adeveru ca asia ar' fi de
ar' stá fericirea in vanitatile acelea, dela car: mentea
lui n'a pasitu mai nainte cá se precépa mai multu. De
aici vine de presupune atat'a despre sine tenerulu,
candu cercandulu mai de amenuntulu numai inghietu ce
asli, nu-i invetiatura, esperintia fórté pucina séu chiar'
nimica, judecata debile, intieptiune plina de erori,
prevedere nu-i mai multa de unu pasiu, numai de pre-
sente se ingrigesce, nu-i pré pasa de venitoriu, séu
de-si aduce amente vre-o-data, si-lu imaginéza cum se
póte mai fericitu; acést'a nu-i fericire dar' pentru te-
neru, ci mai multu stricatiune din care urméza totu a-
tatea rele. Fericitu e acelu teneru care neprevenitu de
ast-feliu de prejudecati, tenereti'a sa nu si-o petrece in
lene ci inaintéza pre calea cuvenintiei, cu cea mai mare
diligentiá, ne incredínduse in sine cá Araspe, ci
continua lucrurile sale cu o vertute neinfranta a-
propianduse asiá de limanulu doritu.

De comunu inse e cunoscutu ca in teneru pre-
domnescu nescari aplicari spre desfetarile lumesci; a-
cestea suntu cá totu atatea midilóce spre caderea in pe-
cate si spre scurtarea vietiei, aceste suntu cá pocalele
Circei cu cari stramuta pre ómeni in animale, si cá
Sirenele acelea cari prin versurile loru celea incan-
tatórie, unele cantandu, altele cu vióra dicundu, insielau
pre naieri a-se apropiá de ele si asiá i pierdea. Unde
esti intieptiune si vertute, au dóra numai nume sun-
teti, au ceva aivea, si de sunteti pentru ce nu ve ara-
tati radiele celea conducátore si tenerului, care e in-
festatu de mii de pasiuni, pre carele magulirele celea
fermecátore a lunei intru atat'a-lu atragu, catu me in-
doescu deca chiar' din ceriu s'ar' audí de liber'a
alegere, ca s'aru aflá multi cari se aléga cu Solomon
in tieptiunea si fia aceleia vertutea, ci mai multi
credu ca s'aru aflá cari cu Paris ar' pofiti pre Elena.
De acestea asiá se ispitesce tenerulu precum nespune
Senofonte despre Ercule, dicundu: ca acest'a sie-
diendu in tenereti'a sa intr'unu locu ascunsu, cugetá ca
ce cariera-si vá alege in viét'ia, candu indata se ara-
tara in aintea lui dóue forme de muieri, un'a fórté
frumósa si cu imbracamente dintre celea mai pompóse,
éra ceealalta de frumsetia si imbracamente de midilocu.
Dintre cari cea mai frumóse apropianduse de elu lu
róga se-i urméze ei dicundui: urméza-mi mie Ercule ca
vei fi fórté fericitu, vei traí in indestulare in tóta vié-

ti'a la fora de lucru si ostenéla; atunci o intréba tenerulu se-i spuna cum i-ar' fi numele, éra ea i díse: Cei ce me iubescu pre mine, me numescu fericire, éra cei ce me urescu ne numescu desfranare. Intru aceea veni si ceea-lalta alu carei nume éra *Vertute*, care grai tenerului in modulu urmatoriu: *Ercule* ti-cunoscu natur'a si crescerea ta, ti svatuescu a-mi urmá mie, ca vei implini lucruri fórté mari, si se scii ca nu te insieli, pentru ca deca voesci se castigi ceva dela *Diei* trebuie se-i onorezi, déca voesci cá amicii se te iubésca, trebuie se faci bine cu ei, de voesci se fii comendante mare, trebuie se inveti si se asudi; si i placura forte tenerului acestea, careia i si urmá.

O! de i-ar' placé fia-carui teneru calea cea drépta precum lui *Ercule*, si se se ferésca de pasiunile celea stricatióse, cari nimicescu pre terferu, precum e aroganti'a, ambitiunea, superbi'a—cari-lu facu precum am vedutu mai susu — furia si lene, cari domnescu fórté tare in teneru. In elu pentru ori-ce vetemare se atilia mania, si e gata — a-si resbuná asupra vetematoriului, asiá catu cautandu la furi'a unui asemenea, te inspaimentezi de cautatur'a cea urita, de faci'a cea schimosita in form'a furieloru infernali; acest'a in atata schimba pre omu catu ti-se pare ca d-dieu n'a creatu fientia mai inforatóre, acést'a e care nimicesce intr'unu minutu starea omului pentru care se ostenesce si asuda in dieci de ani, acést'a e unu focu, pre care séu se-lu stengi in data séu se nu te apropii de elu, precum dice *Oratiu*: *Ira furor brevis est, animum rege, qui nisi paret, imperat; hunc frenis, hunc tu compesce catena ne frena animo* permite calenti, da spatium tenuemque moram, male cuncta minisrat. Cu de acestea chimere, furie si idre are de a-se lupt'a mai alesu tenerulu, pre cari ar' trebui se-le invinga, dar' mai multu se invinge de catra ele. Mai oserbamú in teneru o aplicare mare spre repausu, pentru ca cea mai mare parte dintre teneri suntú straini de lucruri, si mai alesu de invetiatu, pentru ca vedemu ca déca vré cineva se se faca uritu inaintea tenerului, se-lu silésca numai spre invetiatu. Inse e sciutu si aceea ca multi dintre ómeni acésta scadere voescu a o suplini in betranetiá, dara e fórté greu unui omu de cinci-dieci de ani se invetie aceea ce a avutu de a invetiá in etate de cinci-spre-diece ani si a incepe viéti'a acolo unde altii si-o finesu. Ore nu oserbéza fia-care teneru ca barbatii cei mai renumiti, mai de mare gloria si-au tienutu a intrecede pre altii cu scienti'a mai multu decatu cu puterea. Acést'a o

cunoscemu si in *Iuliu-Cesare* din operele lui; in *Alesandru celu mare* si altii. Acest'a adeseori s'a indatinatu a díce: eu mai multu sumu detoriu lui *Aristotele* dela care am capetatu invetiatura, decatu tatalui meu dela care am viéti'a si coron'a.

Din tóte acestea pana aici insírate se póte convinge fia-care teneru, ca deca nu se va deprinde in lucrurile celea bune si de folosu de teneru, si nu va domni preste sine, si de nu va departá dela sine lucrurile contrarie vertutei, nu póte fi nece odata linistitu in conscientia pentru celea neglese, nece inaintandu in etate póte avé desfatare deplina pre langa ori si ce conditioni, cetindu viéti'a celoru mai renumiti barbati, de esemplu a acelu stralucitu barbatu Romanu *Iuliu Cesare*, care in tenereti'a sa cetindu lucrurile cele mari si multe a lui *Alesandru celu mare*, erupse in plansetu, pre care intrebandulu amicii pentru ce plange, le respunse: de aceea ca in etatea candu *Alesandru celu mare* seversí atatea lucruri stralucite, si batú pre *Dariu*, eu póte nimic'a demnu de insemnatu n'am facutu.

Ast-feliu plangu pana in diu'a de astadi ómenii mai de arendulu tempulu celu repretiuitu alu teneretieloru care l'au petrecutu indesiertu.

Caute dar' mai cu deadensulu tenerulu lucrurile acelea care-lu ducu pre calea vertutei, nu se abata dela aceea fia statoricu si atunci pre dreptu se póte numi fericitulú, din contra departe suntú de aceea fericirea cari tempulu celu scumpu alu teneretieloru -lu petrecu in lene, séu in lucruri vane, acestia vediendu in urma ratécirea lorú dela calea destinatiunei omului, mai amaru voru plange cá *Cesare*, nu ca in primavér'a teneretiei lorú n'au facutu progresu in unu gradu mai mare, ci n'au facutu macaru in catu-va.

A. V. . .

Blasiu 1864.

Sciri scolastice.

Consiliulu instructiunei publice. Inca in anulu trecutú esíse statutulu acestui Consiliu, pe care l' impartasísemu si noi, asupra caruia inse s' a sculatu tóta pres'a liberale atatu politica catu si scolastica. Pres'a avea totu cuventulu dicundu ca acestu consiliu cá adlatus alu ministeriului culteloru, vine numai a complicá si atraganá afacerile si acuisitiunile scolastice.—Acumu cetimu in o corespondintia a *Concordiei* din Viena, ca la constituirea acestui consiliu nu s'a denumitu intre

membrii lui chiar' nici unu romanu. — Acésta corespondintia, de care amu vediutu ea au luatú notitia între altele si diarele germane din Vien'a, ne-a surprinsu fórte neplacutu, ne-a implutu anim'a d'adunca amaritiune, de óre-ce si noi, cá poporu credintiosu ce se inclina sub acel'asi sceptu si contribue spre marirea si sustienerea lui contingentulu seu de sange si avere, ne tienemu deplinu indreptatiti a pretinde aceeași apretiare si ingrigire.

Se fimu noi óre totu d'aun'a cei din urma, ba mai multu, chiar' respinsi si desconsiderati in acele grave cestiuni, unde se tractéza de dreptulu santu, inalienabile, de dreptulu perfectibilitatii, alu luminarii; unde vinu a-se cantá si a-se indigitá caile ce aru poté duce mai curendu si mai siguru la acestu limanu, unic'a garantia firma a viitorului, prosperitatii ori-carui poporu in tempulu actuale. Se fimu noi óre relegati totu deun'a numai la binevointi'a straina? Totu numai din a dóu'a mana se-se afle indigintiele nóstre?

Noi típamu dupa scóle si dupa luminaarea poporului, si apoi chiar' acolo, unde se tractéza despre acésta cestiune vitale, noi nu suntem chiamati, nu suntemu admisi, suntemu respinsi!

Protestantii se plangu ca au numai nóue membri in acelu consiliu, noi trei milióne de romani nu potemu d' amaritiune nici macaru plange, vediendu ca n'avemu chiar' nici unulu! Apoi nu potemu incheiá decatu cu subli-mele cuvinte a-lui Pelico: dorerea cea mai crancena dintre tóte dorerile pe lume, este a nu poté nici macaru plange; dar', o dómne, decate ori n'amu incercatu noi acést'a!

Romania. Suntemu in a trei'a luna din estu anu; si n'amu mai vorbitu inca nimicu despre starea instructiunei la fratii nostri transcarpatini. Este óre vin'a nóstra ca nu amu vorbitu? Amu vré din anima se fimu noi cei culposi si negliginti, ne pare inse fórte reu ca nu potemu fi. — In umerii ultimi din anulu trecutu reprodusesemu si noi o parte din excelintele proiectu de instructiunea publica elaboratu de d-lu V. Boerescu pentru d'a-se supune la discusiunea si votulu Camerei. Dar' Camer'a a perdutu pan' acumu tempulu, între discusiuni si decisiuni adevératu de mare importantia, si cu d' acele, cari se poteau amená fora cá tíer'a se patimesca ceva, ba poté chiar' se castige, si astu-felu cestiunea vitale, cestiunea dela acarei prudiute solutiune, cá dela nici un'a alt'a, depinde viitorulu marirea si fericirea patriei, cestiunea instructiunei publice, chiar' nici pana astadi n'a mai venitu la ordinea dilei. Cinci

ani de constitutionalismu i-au locatu fratii nostri fora se ingrigésca de luminaarea poporului. Va trece óre si alu sieselea totu astu-feliu? Ne tememu, amu dorí inse din adunculu animei cá temerea nóstra se fia desiérta. Fora instructiune, o mai repetímu, bine organisata si core-spundietóre spiritului tempului, fora luminaarea poporului, se prefacu in fumutóte aspiratiunile, tóte sperantiele nóstre! Totu ce ne vomu adoperá a edificá, fora d' a pune, mai antaiu si intaiu acestu fundamentu, voru fi palatie redicate in aeru. Ér' posteritatea va versá blasteme asupra normenturilor nóstre, ca amu potutu si n'amu vrutu, ca amu fostu lasi si indiferinti. — Dar' între aceste impregiurari intr' adevéru triste si deplorabili pentru inaltierea si luminaarea poporului, vine a ne mai mangaiá bravulu ministru alu instructiunei publice d-lu D. Bolintinénu, acestu barbatu devotatu cu trupu si sufletu binelui national. Buciumulu ne spune, ca in scurtulu tempu de candu carm'a instructiunei se afla in man'a d-lui Bolintinénu, s'au infúntiatu 1000 de scóle populare. Totu Buciumulu ne spune, ca scól'a de litere din Bucuresci, de care amu vorbitu si noi in anulu trecutu, nu numai ca nu se disólva, dupa cum se respandise faim'a, dar' sub auspiciile d-lui Bolintinénu urméza a-se consolidá, a luá aventu si a inflorí totu mai tare. — Dómne-mai este óre departe tempulu, candu fiii acestei tíeri asupra careia ai versatu cu abundantia darurile tale, se numai fia siliti a luá lumea in capu pentru d'a captá in camine straine lumin'a sciintii, lumin'a adevérului, care ne-ai tramis'o la toti d'o potriava cá in labirintulu vieții se nu ratecimu dela faci'a ta, se nu perdemu caile tale!

Varietati.

DIVERSE. Luca Stroici, parintele filologiei Latino-Romane. Sub acésta titulu cetimú in „Buciumulu» unu articulu publicatu de domnulu Bogdanu Petriceicu Hâjdéu, din care noi impartasimú pe scurtu urmatórele:

Luca Stroicii, numitu vulgarmente Lupulu, descindea din cea mai vechia si mai aristocratica familia din Moldova. Despota-Voda, pentru cunoscintiele lui politice, l'a facutu in anulu 1562 mare logofetu; Stroici p' atuncea n'avea inca 30 de ani. Elu a traitu aprópe 80 ani si a fostu mare logofetu sub siese domni. — Stroici este celu d'antaiu, in catu se scie si s'a aflatu pan' acumu, care a scrisu romanescé cu litere latine,

si ceea ce ne-a remasu in acésta privintia dela elu este oratiunea dominicale séu Tatalu-nostru. Acestu documentu de limba séu filologia, dice d-lu Hăjdéu, ca l'a descoperitu in o carte polona fórté rara din finea seclului XVI intitulata :

»Statuta y Metrica Przywilejow Koronnych si zebране przez Stanislaw Sarnickiego; adica Corpulu legiloru polone, adunate de Stanislau Sarnicki, in Cracovia, tipografia Lazariana, 1597.

Oratiunea dominicale suna :

„Părintele nostru ce iesti in ceriu, swinçaskese „numele teu: se vie inpereçia ta, se fie voia ta, komu „ie in ceru assa ssi pre pemintu. Penia noastre se- „çioase de noai astedei. Ssi iarte noae detoriile noa- „stre, cum ssi noi lesem detorniczilor nostri. Si nu „aducze pre noi in ispite, ce ne mentuiaste de fitla- „nul. Ke ie a ta inpereçia ssi putara ssi cinstia in „vezij vecilor, Amen.

D-lu Hăjdéu face apoi la acestu documentu de limba urmatorulu comentaru:

Acésta oratiune dominicale e in celu mai mare gradu remarcabile in istori'a literaturii romane din dóue punturi de vedere: cá forma si cá fondu, cá alfabetu si cá stilu.

1-a In adaptarea scrierii latine catre limb'a romana, Stroici intempina, firesce aceleasi greutati si nedumeriri, ce le-au simtitu mai in urma ortografistii ardeleni: modulu de a exprime sonurile *ъ, ѱ, ѳ, ѵ, ѿ, ѡ, ѣ*.

Dóue sisteme ortografice i se pareau lui cam de o potriua plausibile: sistem'a italiana si sistem'a polona; un'a recomandabile prin identitatea originii Italianiloru si Romaniloru, alt'a prin vecinetatea Moldovei cu Polonia.

Nedecisu in alegerea de facutu intre aceste dóue sisteme, si multumindu-se a asterne altor'a calea perfectionariloru mai departate si mai complete, elu intrebuintiá, de o cam data, ambele sisteme.

Astu-feliu, sonulu *ч* Stroici transcrie candu prin ce si ci a Italianiloru: „ce, ceriu, cinstea, veciloru;“ candu prin *cz* a Poloniloru: „detornicziloru, aducze, vezzii.“ Form'a italiána de patru ori, acea polóna — de trei

Pentru sonulu *г* elu alesse, fóra indoiéla spaniolo-francesulu *ç*; dara tipografi'a cracovina, neavendu acésta litera, a inlocuit'o prin unu *c* fora cedila: „swincaske (swinçaske), inpereçia (inpereçia, seçioase)“. Gresiél'a fiindu pré-vederata, am indreptat-o in reproduc-tiunea nóstra, precum rugamu si noi se indrepte altii gresiél'a imprimerieloru nóstre romane, cari, din lips'a

litereloru polone nasali si accente, ne silescu a desfi-gurá ortografi'a veciniloru nostri, de cate ori ne vine a citá vre-unu testu in originale.

Sonulu int Stroici l' exprime o data prin st: „nostri,“ si de dóue ori mai potrivitu prin st: „esti, mentuiaste.“

Mș se transcrie uniformaminte ss, duplicatiune u-sata la Poloni pe la inceputulu sutimii a XVI. *) dara pe vremea lui Sarnicki esita deja din intrebuintiare. Stroici scrie: „assa, ssi“. . . . Nu me potu oprí de a allaturá acésta ortografia cu propunerea d-lui Alessan-dri, de a se scri *g-ts-, r-es, m-ss.* **) Celebrulu no-stru poetu a ghicitu pe Stroici fara se-lu fi cunoscutu. Poetii sunt prooroci chiar' candu se arunca in ariditatile gramaticeii!

K se represinta candu italianesce prin *c*: „cum,“ candu polonesce prin *k*: „komu, swinçaske, ke.“ Form'a polona de trei ori, acea italiana — o data.

B de assemenea, prin polonulu *w* in cuventulu „swinçaske“ si prin italianulu *v* in cele-l-alte cuvinte: „vie, voia“.

T prin *a*: „părintele“ (parens) si mai des prin *e*: „detoriile“ (debita), „lesem“ (laisser), „ke“ (que séu che).

Ж prin *e*: „penia“ (pain), „mentuiaste“ (main-tient); si prin *i*: „pemintu“.

Ж la inceputulu cuvinteloru curatu italianesce: „in“.

In fine, totulu aréta, cum logofetulu nostru a meditatulu multu, fórté multu, asupra ortografiei latino-ro-mane; si a meditatulu elu celu antaiu!

E de mirare, de a vedé in incercarea lui Stroici pane si dorinti'a purista de a restabilí liter'a *d* in loc de *z*, precum: „astedei“ (ista-die) pentru astadi!“

Cu unu seclu mai in urma misionariulu italianu in Moldova Vito Pilozio scriea cu mu'tu mai reu: „Jest tu Krijsteno? Simpt. . .“

Peste dóue sute de ani famosulu Samuelu Klain totu inca nu scriá mai bine (?!) decatulu Stroici in 1593!!

— (Necrologu) In 8. a. c. petrecuramu la mormentu pe Ioane Dragomiru profesoru de cantu in institutululu diecesanu gr.-or. d' aici, care reposá in 6. a. c. dupa o scurta bolire de tifusu. Perderea acestui june in etate de 30 ani este pentru noi fórté durérósa. Ca-

*) „Acta Tomiciana“ passim. — „Sobieszczanski,“ in introducere la: „Bielskiego dalszy ciąg kroniki; Warszawa, 1851, in-8, p. XXXV.

**) „Grammaire roumaine;“ Par., 1863, in-8, p. 1.

litatile lui eminente in music'a vocale i-au castigatu de tempuriu postulu de profesoru de cantu la numitul institutu. Elu a inaltiatu artea sa la unu gradu de perfectiune unde nu curendu va mai ajunge altulu. Elu a pusu cantarile besericesci pe note si a organisatu unu coru, ce cautá se farmece pe totu auditorulu. Beseric'a orientale a perdutu astu-felu in Ioane Dragomiru unu scuiapu ornamentulu alu seu. Dar' I. Dragomiru nu s'a ocupatu numai cu cantarile besericesci, elu a inceputu a cultivá si a stringe intre marginile artei si cantarile nationale. Se afla de densulu mai multe versuri nationale puse pe note, si chiar' creatiuni proprie musicali, si a contribuitu la compunerea unoru piese nationale de magistrulu capelei militare d' aici. — I. Dragomiru in tempulu profesurei sale a studiatu si drepturile la academi'a d' aici. Petrecerea la mormentu a fostu un'a din cele mai stralucite, dar' si din cele mai doióse. Pe lunga junimea si corpulu profesorale din institutul dicecanu, l'a insocitu la mormentu totu corpulu juristiloru si alu profesoriloru dela academi'a de drepturi, si intréga tinerimea normale si gimnasiale, unu conductu imposantu de facile si banda militare, apoi afora d' acestea unu numeru fórté mare de cetatieni. Reposatulu pre lunga parinti si rudeni a fostu deplansu de multi amici, caci calitatile si afabilitatea lui in portare si conversare au sciutu castigá auimele multur'a. — Fia-i tierin'a usióra si memori'a eterna!

— In Nr. 2 alu acestei foi aratandu numerulu diareloru prenumerate pe sem. II. in comitatulu Hunedórei, intrebaramu totu odata cam in gluma cam intr'a-dinsu, se ni-se spuna: cate scóle suntu séu cate nu suntu in acelu comitatu? Acumu vedemu ca in numerulu 16 alu Concordiei vine unu anonimu a ne indreptá la unu articulu publicatu totu in Concordia nrii 87 si 88 din anulu trecutu, unde díce ca ne vomu aflá respunsulu. Multiamimu d-lui anonimu de ostené'la ce si-a luat. Ne pare inse reu si-lu compatimimu, ca si-a uitatu, deca a sciutu vr'odata, o regula generale: cumu e intrebarea asiá trebue se fia si respunsulu! Pentru-ca noi amu intrebatu se ni-se respunda apodictice si numerice: cate scóle suntu séu cate nu suntu? Ér' articululu la care ne indrepta d. anonimu ne spune numai ca scólele si cate suntu stau reu, suntu miserabile s. a. ceea ce noi din nenorocire sciimu de multu din propri'a esperintia, si tegma de nu

ne-amu fi convinsu p' acésta cale de ticalosí'a in care jacu prè-pucinele si prè-rarele scóle din acelu comitatu, poteamu diviná acésta trista si miserabile stare din aceea simpla dar' caracteristica impregiurare, ca din acelu comitatu spre slaba ónore a inteligintiei si a deregatoriiloru atatu clericale catu si civile n'amu cetitu mai nici o misícare in interesulu scóleloru, ér' unele incercari palide au fostu nimicite prin interesele castice si frecarile confesiunale. Amu avutu ocasiune a impartasi in acésta foia séu a ceti prin altele de pela tóte ordinariatele romane cate ceva ordinatiuni si instructiuni in interesulu prosperarii scóleloru, dar' dela ordinariatulu gr.-cat. din Lugosiu, acarui activitate se estinde si in comitatulu Hunedórei, noi celu pucinu nu ne-aducemu aminte se fimu cetitu odata nimicu! Acésta impregiurare cu atatu este mai batutóre la ochi cu catu ca statulu clericale se tiene de primulu indreptatitu in afacerile scolare!

Spuneti-ne ce au facutu deregatoriile civile pentru scóle? Pe catu sciimu dela o incercare fora resultatu din 1862, nu s'a mai facutu nimicu. Asiá-i? credemu, caci si articululu amintitu din Concordia inca asiá ne spune. Deci faceti mai antaiu apoi vorbiti, redicati scóle si ingrighiti de luminarea poporului, care ve sustiene, apoi candu opiniunea publica, in interesulu comunu, vine a ve cere socotéla, veniti si respundeti cum sunteti intrebati, ér' nu cumu ve place d-vóstra!

Indreptari. In Nr. trecutu pag. 43, seri'a 11 in locu de „12 galbeni“ se-se cetesca numai 4 galbeni.

Respunsuri.

I. I. Pesta. Poesi'a nu se va publicá. Pentru cele tramise acum multiamita, si ele voru esi in Nrulu viitoriu. Vei priimí din fóia nóstra unu esemplaru de ónore. Aibi bunatate a ne comunicá promisulu elaboratu alu d-lui V. R. — Publicarea lui in ajumulu sinódeloru si a dietei ar' aduce mare folosu.

La Mai Multi, cari au facutu intrebare la acésta fóia despre starea „Organulu pedagogicu,“ si mai cu sama acelor'a cari au adresatu prin noi pretiulu de abonamentu la acelu Organu, le respundemu, ca din „Organulu pedagogicu,“ n'a esitu pe anulu acést'a (1864) nici unu numeru, si pe viitoru rogamu pe respectivii a-se adresá in trebi d' acestea d'a dreptulu la redactiunea memoratulu Organu.